

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Protiklad levice a pravice jako určující linie v
moderní politice a jak jsme mu rozuměli v
posledních dvaceti letech.**

Antonín Steinberger

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Protiklad levice a pravice jako určující linie v
moderní politice a jak jsme mu rozuměli v
posledních dvaceti letech**

Antonín Steinberger

Vedoucí práce:

PhDr. Martin Profant Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Obsah:

ÚVOD:	5
O PŮVODU PRAVICE A LEVICE	6
PŮVOD Z FRANCOUZSKÉ REVOLUCE	6
SYMBOLIKA PRAVICE A LEVICE	7
POLITICKÉ STRANY	10
DEFINICE POLITICKÝCH STRAN A JEJICH FUNKCE	10
VZNIK POLITICKÝCH STRAN	12
TYPY POLITICKÝCH STRAN	13
OBSAH POJMŮ LEVICE A PRAVICE	15
RADIKÁLNOST KŘÍDEL	15
INTERPRETACE SARTORIHO VÝZKUMU	17
KRITIKA DYADICKÉHO DĚLENÍ POLITICKÉ SCÉNY	24
TYP „DYÁDA VČETNĚ TŘETÍHO“:.....	27
DYÁDA PROPOJENÍ S TŘETÍM:.....	28
NEDOSTATEČNOST DYÁDY:	29
PRAVICE A LEVICE U NÁS	33
MATERIÁLNÍ ROVNOST	35
ZAŘAZENÍ NACISMU	36
OTÁZKA PRAVICE	38
ZÁVĚR:	40
RESUMÉ	42
POUŽITÉ ZDROJE:	43

Úvod:

Téma „Protiklad levice a pravice jako určující linie v moderní politice a jak jsme mu rozuměli v posledních dvaceti letech“ jsem si vybral z důvodu, protože mě toto téma zaujalo a chtěl jsem si ověřit svůj předběžný názor, který jsem ohledně pravice a levice měl a dále tak rozšířit své znalosti o tomto fenoménu.

V této práci se chci v krátkosti zaměřit na historický původ těchto pojmů, co bylo příčinou vzniku tohoto dělení a nastínit tak představu o tom, co pravice a levice symbolizovala během francouzské revoluce, kdy toto štěpení vzniklo.

Co osobně považuji za zajímavost, tak je konotace těchto pojmů, kterou v sobě skrývají a to takovou, že pravice i levice jsou sami o sobě nositeli jistých hodnot, které nepramení z oblasti politické ale z kulturních zvyklostí. Čemuž věnuji také několik řádek.

Stěžejní pro mne je ovšem zjištění, co tyto pojmy znamenají. Jaké politické ideologie se k nim mohou řadit na základě jim přiřazovaných kritérií. K tomuto hodlám využít autorů jako je Sartori, Bobbio, Novák, Strmiska apod. Kteří se tímto fenoménem zabývají ve svých publikacích a na jejichž základě hodlám vyhodnotit obsah těchto výše zmiňovaných pojmů a zároveň vytvořit kritický pohled na tuto dyádu. Neboť jsem názoru, že dělení politické scény na samotné dva body není v dnešní době již úplně možné, na rozdíl od doby kdy tyto pojmy vznikaly.

Na základě získaných informací z odborné literatury o obsahu pravolevého štěpení a na základě využití odborných periodik a článků současných českých autorů, ať už politologů či žurnalistů, hodlám vytvořit pohled vhodný pro komparaci faktů zaměřený na současné veřejné mínění týkající se pravice a levice v ČR, které vlivem antikomunismu a současným politickým děním u nás, má vytvořený svůj vlastní pohled na věc. A považuji za zajímavé jak se veřejné mínění, z různých důvodů, rozchází s fakty, která přijímá odborná veřejnost.

Tyto „desinformace“(například určení nacismu jako levicového hnutí) považuji za následek konkurenčního souboje mezi zástupci pravé a levé strany spektra... ale k tomu více až v samotné práci.

O původu pravice a levice

Původ z francouzské revoluce

Původ tohoto spadá do konce 18. století, tedy do období francouzské revoluce, kdy král Ludvík XVI. kvůli ekonomické situaci ve Francii souhlasí 8. srpna 1788 se svoláním Generálních stavů, které se předtím sešly naposledy roku 1614.¹ Datum určené pro zasedání Generálních stavů bylo 5. května 1789.

Co to ale byly Generální stavy? Jedná se v podstatě o sněm tří francouzských stavů, na kterých byla zastoupena šlechta a duchovenstva, představovali stavy řečené vyšší, nebo také privilegované, a tzv. třetího stavu, považovaný za neprivilegovaný, neboť to byly zástupci z řad obyčejného lidu. Generální stavy čítaly celkem dvanáct set poslanců, z toho zástupců třetího stavu bylo pět set padesát. Tento počet pak obsahoval více než tři sta právníků, advokátů nebo soudních úředníků.²

Už při slavnostním zahájení zasedání Generálních stavů byla patrná jistá nesnášenlivost mezi privilegovanými a neprivilegovaným stavem. „Ceremoniál z doby před dvě stě lety je pro třetí stav pokořující. V zahajovací řeči vyzdvihují král, Necker i kancléř šlechtetnost panstva a duchovenstva, ochotných vzdát se výsad a přistoupit na rovné zdanění. Dále pak král trvá na odděleném jednání podle kurií.“³

Na tyto události reagoval třetí stav tím, že se v Míčovně 17. června prohlásil národním shromážděním, které bych volně interpretoval jako zástupců lidu. Toto shromáždění přísahalo, že se nerozejdou do doby, dokud neodsouhlasí ústavu. Až když si pak přisvojili právo odhlasovat daň a prohlásili daň doposud vybíranou za nezákonnou, ti, kdo byli proti, raději odešli ze sálu, než aby sankcionovali krále svou přítomností.⁴ To ovšem z toho důvodu, že celé shromáždění bylo na počátku ještě rojalistické.⁵ Přesto: „král, tento starý

---

¹ HUNTONOVÁ, L., *Francouzská revoluce: Politika, kultura, třída*. Brno: 2007. s. 9.

² MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. s. 18.

³ MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. s. 21.

⁴ MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. s. 22.

⁵ Rojalismus: směr vyjadřující oddanost k monarchii

stín, tento přežitek starodávné pověry, který byl ve sněmovně generálních stavů tak mocný, v Míčovně vybledl.⁶

O pohrdání třetím stavem taky svědčí přístup, jaký zaujali aristokraté při pozdějším společném zasedání ve Versailles. „Ubohá, malicherná vyzývavost, která ovládla myšlení dvora, zplodila nápad, aby oba vyšší stavy vešly do sálu předem, hlavním vchodem, a komuny⁷ zadem, kde je nechali napřed čekat pod jakousi kůlnou, napůl v dešti.“⁸

Při jednání, kterého se pak účastnili zástupci všech tří stavů, byl stanoven zasedací pořádek následovně: král seděl uprostřed a po jeho čestné pravici seděli zástupci privilegovaných stavů (šlechta, duchovenstvo, preláti). Oproti tomu po jeho levé ruce seděli zástupci třetího stavu.

Během revolučního desetiletí docházelo v souvislosti s tím i k překotnému obohacování politického slovníku. Množství politických označení, jež se vynořila, skoro bralo dech: objevili se demokraté, republikáni a vlastenci i radikální vlastenci, výluční, jakobíni a *enragés* (zuřivci), *sansculotti*, pantheonisté, Hora, anarchisté, umírnění a girondíni, feullanti, monarchisté, rojalisté, radikální rojalisté a federalisté – ponecháme-li stranou tucty dalších označení, jež odkazovala na konkrétní politiky a různé fáze revoluce. Mnohá tato jména neztratila svůj politický význam ani v devatenáctém století, avšak nejtrvalejším ze všech se zřejmě ukázalo být rozdělení Národního shromáždění na „pravici“ a „levici“.⁹

Symbolika pravice a levice

Samotná symbolika pravice a levice je však starší než samotná francouzská revoluce. Troufnu si tvrdit, že sahá skoro až k samotným kořenům vytváření lidské společnosti. K příkladu, který jsem již uvedl, že vážená šlechta zabírá místo po čestné pravici, můžeme najít jisté analogie i v jiných oblastech než je politika.

---

⁶ MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. s. 22.

⁷ Označení státní samosprávy, kterou v našem případě zastávalo Národní shromáždění.

⁸ MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. s. 28.

⁹ HUNTONOVÁ, L., *Francouzská revoluce: Politika, kultura, třída*. Brno: 2007. s. 148.

V náboženské tématice máme podobný symbol, v osobě Ježíše Krista, který byl jakožto boží syn vzat na nebesa, aby usedl po boží pravici. Vyzdvihování pravice není pouze v křesťanství. Podobnost nalézáme například na blízkém východě, konkrétně u muslimské kultury. V té si Evropan musí dát pozor na levou ruku, a to konkrétně při stolování a společenském styku, ale také při přebírání dáreků či peněz, jelikož levá ruka je považována za nečistou. Ke stolování a celkové interakci ve společnosti je pak určena pravá ruka.¹⁰

I v našem prostředí si můžete povšimnout, že v případě pozdravu podáváme pravou ruku. A pamětníci si jistě vzpomenou na dobu relativně nedávnou, kdy tzv. leváctví, tedy upřednostňování levé ruky před pravou, bylo bráno jako handicap a ve školách probíhalo tzv. přeučování na praváka. „Násilné přeučování ve školách bylo pro leváky zrušeno až v roce 1967“.¹¹

„V západní civilizaci se slova „pravice“ a „levice“ od nepaměti užívají v určitém významu: pravice má pozitivní a levice negativní jazykové zabarvení. Ve všech evropských jazycích (včetně maďarštiny a slovanských dialektů) se pravice vztahuje k „právu“ (*ius*), ke správnému, oprávněnému atd. – kupříkladu v němčině *gerecht* (spravedlivý), v angličtině *right* (právo, správný), v ruštině *pravo* (právo), v češtině *pravda*, *správný*, *spravedlivý*, *opravdový* aj. Levicový ve francouzštině (*gauche*) znamená „trapný“, „neohrabaný“. Italské *sinistro* může znamenat „levý“ nebo „zlý“... atd.“¹² Ve výše uvedené citaci jsou patrné jistě omyly, pramenící nejspíše z autorovy neznalosti slovanských jazyků apod. I přes tyto omyly považují tuto výpověď v kvalitativním pojetí pravé a levé strany za významnou.

Je tedy zřejmé, že napříč kulturami mělo označení „pravice“ a „levice“ vždy nějakou symboliku. *Pravice* vždy byla chápána kladně, kdežto *levice* negativně. K pravé ruce míří pocty, lichotivá označení, výsady: koná, přikazuje, bere. Naopak levou rukou se opovrhuje a je jí vyhrazena role ponížené asistentky: sama nemůže dělat nic, pomáhá, podporuje, drží. Pravá ruka je symbolem a modelem veškeré aristokracie, levá ruka naopak plebejců.“¹³ Tyto

¹⁰ Klima.cz. Zásady správného jednání s arabskými partnery. (http://www.klima.cz/arab_obchod_jednani.htm, 23.1.2011).

¹¹ Levaruka.cz. Před 40 lety skončila šikana leváků. (<http://www.levaruka.cz/pred-40-lety-skoncila-sikana-levaku/>).

¹² KUEHNELT-LEDDIHN, E. *Levicové smýšlení: Od de Sada a Marxe k Hitlerovi a Pol Potovi*. Wolters Kluwer ČR: 2010. s. 28.

¹³ SOUKUP, M. Antropologie těla: úpravy, disciplinace a semiotizace těla. *Paideia*. (http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?search=soukup&sid=2&search_btn=%20Vyhledat%20&lng=cs&lsn=10&jiid=25&jcid=195, 3.8.2011).

faktory se pak promítly i v době francouzské revoluce, kde na stranu kladně chápané pravice usedly privilegované stavy a naopak třetímu stavu lidu byla určena levá pozice.

Politické strany

Definice politických stran a jejich funkce

Vzhledem k tomu, že pojmy pravice a levice jsou užívány v politickém systému a právě pak politické strany se sami hlásí k tomuto dělení, je vhodné si právě o politických stranách něco říci.

Jak bychom ale mohli politickou stranu definovat? „V dobách, kdy strany v plném slova smyslu, jak je dnes chápeme, ještě neexistovaly, byly označovány především za sdružení, která prosazují určité názory, ideály, zkrátka ideologický projekt. Tak například Benjamin Constant definoval roku 1816 stranu jako *sdružení lidí, kteří vyznávají stejné učení*.“¹⁴ Tato definice, ale nevystihuje politickou stranu tak, jak ji dnes známe, ale spíše se hodí, jak tvrdí Novák, pro označení intelektuálních spolků.

Je ještě zapotřebí odlišit politickou stranu od tzv. nátlakové skupiny, na kterou můžeme při hledání definice politických stran narazit. Například Jean Meynaud zastává názor, že cílem politické strany je získání moci, kterou si chtějí následně udržet. Na rozdíl od toho nátlaková skupina se spokojuje s působením na politické předáky, aniž by měla zájem sama zaujmout jejich místo. Podobně se k tomuto vyjadřuje Maurice Duverger, který v podstatě říká totéž. A to že politické strany se snaží dobýt moc a vykovávat ji, zatímco nátlakové skupiny se snaží pouze na moc působit, ale není jejich zájmem ji získat a manipulovat s ní. Nátlakové skupiny se snaží svým jednáním ovlivňovat lidi, kteří právě mají onu moc ve svých rukou, ale není jejich zájmem k této moci dosadit nějaké vlastní lidi. Zajímavé je pak to, že nátlakové skupiny se mohou vyskytovat ve všech politických systémech a v kterékoli době, čímž se liší právě od politických stran. O tomto tématu dále podrobněji pojednává Miroslav Novák ve své knize *Systémy politických stran* v kapitole, *Co jsou politické strany a jak vznikly*.

Co se týká definice politické strany jako takové, tak se zde politologie ocitá v poměrně obtížné situaci, jelikož najít obecně platnou definici není, tak jednoduché, jak se zdá. V každodenní mluvě s tímto termínem operujeme běžně a víme o čem je řeč, ale ve chvíli,

---

¹⁴ NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. s. 21

kdy máme vyjádřit obecně platnou definici politické strany, dostáváme se do úzkých. Politologická věda stále hledá ideální definici politické strany, která by vyčerpávajícím způsobem popisovala fenomén politické strany a zároveň by platila ve všech situacích a nebyla podmíněna geograficky.

Co může být východiskem, je tzv. *minimální definice*, se kterou přichází Sartori. Jedná se v podstatě o minimalizování neboli zjednodušení definice tak, aby byla platná ve všech případech. Příkladem takové *minimální definice* je, že politické strany jsou „politické skupiny, jež se účastní voleb a jež jsou jejich prostřednictvím schopny své kandidáty umístit do veřejných úřadů.“¹⁵

Při hledání dalších možných definic pak můžeme ještě najít že: „v demokratických systémech strany usilují o vítězství v parlamentních volbách, o účast v exekutivě za účelem prosazení vlastních zájmů a realizaci svého programu.“¹⁶

Podobných typů definic bychom jistě našli spousty. Co ale je jistě zajímavé, jsou čtyři kritéria Josepha La Palombara a Myrona Weinera, na kterých staví svojí definici. Tyto kritéria jsou následující:

- „1. Trvalá organizace, tj, organizace, který pravděpodobně přežije své současné vůdce.
2. Dobře zařízená a zjevně trvalá místní organizace, udržující pravidelné rozmanité vztahy na celostátním měřítku.
3. Rozhodná vůle celostátních a místních vůdců organizace dosáhnout a vykonávat moc, ať už sami nebo s jinými, a nikoli pouze moc ovlivňovat.
4. Snaha vyhledávat lidovou podporu ve volbách nebo jiným způsobem.“¹⁷

Shrnutím těchto kritérií docházím k názoru, že politická strana je organizace většího počtu lidí, kteří sdílejí své názory a ideje a společně se účastní veřejné soutěže (voleb) o získání moci ve státě, nebo regionu, kterou se pak nadále snaží udržet a vynakládat s ní podle svých idejí.

Co se pak týče funkce politické strany, zde se přikloním k Adolfovi Müllerovi, který se zmiňuje o tom, že politickým stranám dodnes zůstávají tři klasické politické funkce.

---

¹⁵ FIALA, P. STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. s. 29

¹⁶ CABADA, L. KUBÁT, M. *Úvod do studia politické vědy*. s. 49

¹⁷ NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. s. 22.

První funkcí je *funkce integrativní*, která vlastně spočívá v tom, že se politické strany v rámci svého státu snaží poskytovat lidem, kteří mají podobné smýšlení, tradice či sociální situaci, jistou politickou filosofii.

Další je *funkce rekrutivní* (výběrová). Prakticky to znamená, že by politická strana měla, v rámci jejích vlastních kritérií, dát možnost vyniknout ostatním jedincům, kteří by se pak mohli profilovat díky svým kvalitám. Jak ale Müller poznamenává, tato funkce je v praxi spíše omezena na řečnické umění a jiné personální kvality pak mohou být odstaveny na druhou kolej.

Funkce zprostředkovatelská znamená, že zájmy, řešení problémů a přání určitého politického seskupení mají být prostřednictvím politické strany naplňovány v rámci mocenských institucí, ve kterých ona strana má možnost uplatňovat svůj vliv.¹⁸

Vznik politických stran

Přístupů pojednávajících o vzniku politických stran je hned několik, převážně se ale spíše doplňují, než vylučují. My si nyní uvedeme příklad institucionalistického přístupu, který zastával Maurice Duverger.

Tento přístup přisuzuje zásluhu ke vzniku politických stran rozmachu parlamentu a všeobecného volebního práva. Duverger uvádí dva typy původu politických stran. 1) volební a parlamentní, 2) mimoparlamentní a mimovolební.¹⁹

Vznik stran je spojován s rozšířením volebního práva a vznikem parlamentu. „Nejprve se v parlamentě vytvářejí skupiny sdružující poslance stejné orientace ke společné akci.... Mezi takovými parlamentními (kluby) a místními volebními výbory, které mají za úkol získat pro kandidáta patronát (záštitu) významných osobností a shromáždit fondy potřebné k vedení jeho kampaně, se utvářejí pravidelné styky a stálá koordinace, a to tak, že sblížení poslanců nahoře vede zákonitě ke spojení, sdružování volebních výborů dole.“²⁰ Tento typ vzniku v podstatě spadá do prvního typu původu politických stran, tedy *volební a parlamentní* typ, neboť strany vznikají v rámci již předešlého působení v parlamentním rámci.

Ovšem existují strany, jež vznikají mimo parlamentní rámec. Tyto se pak řadí k druhému typu *mimoparlamentního a mimovolebního*. Jedná se vlastně o již dříve fungující

---

¹⁸ MÜLLER, A. *Úvod do vědy o politice*. s. 46 -47

¹⁹ NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. s. 24

²⁰ DUVERGER, M. *Les partis politiques*. Citováno dle: NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. s. 25

instituce s nějakým typem organizace, které ale fungují mimo parlament a volby. Duverger jako příklad těchto organizací uvádí odbory, banky, velké podniky, sdružení intelektuálů atd.

Dalším přístupem ke vzniku politických stran pak je například *teorie kritických situací*, kterou popisují dle brněnských autorů Petra Fialy a Maxmiliána Strmisky. Tato teorie říká, že možným případem vzniku nových stran je situace při vzniku nových států, anebo rozpadem ústavního systému. Tedy nějakou kritickou událostí, která dává prostor pro vznik nových politických těles. Třetím obvyklým typem vzniku stran je *modernizační teorie*. Tato teorie se soustředí na některé sociální a ekonomické faktory při vzniku nových politických stran. Oba naposledy zmiňované typy si pak můžeme představit na tuzemském příkladu, kdy „téměř synchronní zakládání stran sociálně demokratických (60. – 70. léta 19. stol.) křesťansko-sociálních (90. léta 19. stol), komunistických (přelom 10. – 20. let) nebo Zelených (přelom 70. – 80. let) je možno vysvětlovat jak souvislostí s modernizačními procesy, tak i reakcí na bezprostřední krizové události nebo určité jevy ve společnosti, které byly její částí chápány jako kritické.“²¹

Typy politických stran

Nejprve se podíváme na dva typy politických stran, s kterými přišel opět Maurice Duverger v 50. letech minulého století. Jedná se o strany kádrové a masové.

Kádrová strana se může někdy nazývat jako honorační či strana elit. Jako instituce je poměrně slabá, jelikož nemá propracované územní organizace. Její základ tvoří v podstatě jen skupina lídrů. V interakci k voličům jsou kádrové strany aktivní spíše pouze před volbami.

Naproti tomu masové strany si zakládají na vybudování organizované instituce s rozsáhlým členstvem, fungujícím stranickým aparátem a hlavně na trvalém vztahu k voličovi, tak aby si zajistili jeho stálou přízeň. Kádrové strany, se převážně vyskytovali do osmdesátých let 19. století. Až pak, v posledních dvaceti letech 19. století se začali prosazovat strany masového typu.

V šedesátých letech 20. století pak přichází Otto Kirchheimer s dalším typem stran, tzv. catch-all. Tento typ reaguje na stav v Evropě po druhé světové válce, kdy se poněkud měnily poměry ve společnosti, rozvíjely se nové technologie, rostla mobilita obyvatelstva

---

²¹ FIALA, P. STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. s. 52-53

a vyvíjely se nové informační a komunikační prostředky, zejména pak televize. Na toto pak reagovaly masové strany tím, že se snažily rozšířit organizační působení a dokonce například oslabily svoji ideologickou orientaci, aby mohli zaujmout větší množství potenciálních voličů.

Vzhledem k tomu, že předešlé typy stran, které jsou v souladu s prostředím západu, se ukázaly jako těžce aplikovatelné pro prostředí střední a východní Evropy, zejména pak po roce 1989, přichází Herbert Kitschelt s třemi dalšími typy stran. V těchto typech je zohledněna vazba voliče na konkrétní stranu. Pokud volič preferuje osobnosti stranických kandidátů, pak se jedná o stranu *charismatickou*. Takové strany nebudují příliš silnou organizaci a soustředí se zejména v okolí lídra strany.

Pokud od své strany očekává volič, že mu přinese nějaké výhody, ať už hmotné nebo nehmotné, jedná se o stranu *klientelistickou*. Tento typ stran buduje, na rozdíl od charismatických, organizovanou instituci, ale klíčové je pro něj udržovat vztah mezi tzv. patronem a klientem.

A pokud volič spoléhá na získání nepřímých výhod od své strany ve formě kolektivních statků, když dotyčná strana zvítězí ve volbách, pak je řeč o straně *programové*. Tento typ stran se může chlubit propracovanou organizační strukturou a jasným programem, který umožňuje voliči výběr v rámci soutěžících stran.²²

---

²² HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. *Politické strany*. s. 11-12

Obsah pojmů levice a pravice

Klíčovým tématem této práce je charakteristika pojmů pravice a levice, k čemuž se dostanu v následující kapitole. Tyto dva pojmy jistě nikomu nejsou cizí, často o nich slýcháváme. Zejména v médiích a „politické hantýrce“ tyto pojmy slýcháme neustále. Ale co znamenají? Zde nastává otázka: jak tyto pojmy charakterizovat? Jaká je jejich definice? Jak poznám, která strana je pravicová a která levicová? Na tyto otázky bych rád našel odpovědi v následující kapitole.

Jedna charakteristika, která se zde nabízí, je vyjádření „pravice a levice“ jako „konzervatismus a revolucionismus“. Ovšem, jak si za chvíli ukážeme, tato charakteristika není zcela přesná. Najít kritéria pro charakterizování pravice a levice není rozhodně jednoduché.

Radikálnost křídel

Problém s charakteristikou „levice a pravice“ nastává díky tomu, že v průběhu historického vývoje docházelo k jistým zdánlivým změnám v určení toho, kdo je pravicový a kdo levicový. Existují známé případy, kdy byl autor ideologicky spjat s jednou stranou pravolevého spektra a později ten samý autor, respektive jeho učení, bylo přejato na úplně opačnou stranu spektra. Norberto Bobbio uvádí hned několik podobných případů, například: „Nietzsche, kterým se inspiroval nacismus (není na nás, abychom řešili, zda tato inspirace vyplývá ze špatné interpretace nebo, jak já se domnívám, z jednoho z možných výkladů jeho díla) je dnes často spolu s Marxem považován za ideologického otce nové levice.“²³ Bobbio ale v tomto paradoxu nachází „záchytný bod“, který lze použít k vysvětlení některých nesrovnalostí.

Je jím pojem „konzervativní revolucionáři“. Tento pojem zní opět paradoxně. Proto uvedu příklad Georga Sorela, a vysvětlení, které nám pomůže tento paradox objasnit: „Autor díla *Úvahy o násilí*²⁴ se zhostil úlohy inspirátora levicových hnutí. Italské revoluční odbory, které se kdysi úspěšně na celou čtvrt hodinu zapsaly do dějin Italské socialistické strany,

---

²³ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 53

²⁴ Překlad názvu díla upraven.

vycházejí právě z jeho myšlenek. V posledních letech se sám Sorel stal obdivovatelem zároveň Mussoliniho a Lenina a mnoho z jeho italských stoupců se přiklonilo k fašismu; z Italů ho nejvíce obdivovali dva zanícení konzervativci, Pareto a Croce, o nichž by se nikdy, přestože byli označováni velmi různě, nedalo říci, že patří k levicovým myslitelům. Už jsme se zmínili o hnutí konzervativních revolucionářů. Hitler v jednom článku ve *Völkische Beobachter* ze 6. června 1936 sám sebe definoval jako „nejkonzervativnějšího revolucionáře na světě“, ovšem už méně se ví o tom, že Alfredo Rocco v jedné parlamentní debatě požádal, aby mu dovolili „použít antitezi o nejrevolučnějším konzervativci“. Tyto příklady ukazují sebezaražení, u kterého je zřejmé, že je obsahuje jistý paradox. Ovšem je patrné, že například posledně zmiňovaný Rocco si je tohoto vědom a sebe označil za „nejrevolučnějšího konzervativce“ úmyslně.

Jak je pak ale možné, že pravicově orientovaní myslitelé mají levicové stoupence a naopak? Vysvětlení je možné nalézt právě v pojmech „revolucionismus“ a „konzervatismus“. Nahlédneme-li blíže, zjistíme, že revoluce a kontrarevoluce nemají základ v tom, že by náležely jednotlivě buď k pravici anebo levici. V opačném případě by měli pravdu ti, kdo zastávají názor, že by toto dualistické dělení mělo být zavrženo, neboť toto dělení už neslouží jako rozlišení antiteze. Ve skutečnosti revolucionáři a kontrarevolucionáři mají společné to, že oba tábory v rámci pravolevé osy patří k jejím extremistickým křídům. Tato extrémní křídla pak jsou v opozici s umírněnými, tedy s tou částí spektra nacházející se blíže středu. V podstatě jde o úroveň radikalizace. Pojem „nejrevolučnější konzervativce“ nám tedy říká, v jaké části pravé strany spektra se nacházíme.

Nejedná se tedy o přímé charakterizování dyády „pravice a levice“. „Dyáda extremismu-umírnění je totiž poplatná kritériu protikladů jiné politické scény než té, kterou spojujeme s pravicí a levicí“.²⁵ Extrémisté a umírnění se totiž vyskytují jak u „levice“ tak u „pravice“ a nevysvětlují jednotlivé strany, pouze „radikalizaci“ naplňování ideologie v rámci každé z obou stran politického spektra.

Takže pokud přijmeme jako fakt, že úplné kritérium, které rozlišuje pravici a levici je odlišné než kritérium, které rozlišuje extrémní část od umírněné, pak nám vyjde, že extrémní frakce stojící na opačných koncích pravo-levého spektra a s odlišnými idejemi, mohou mít

---

²⁵ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 54

společné prostředky, chcete-li: „styčné body“, sloužící pro uplatnění svých plánů. Neboť v čem se protikladné extrémy shodují, je jejich odpor k umírněnosti a proti těm, jež se spokojili s demokracií. Odpor k demokracii je nespojuje ve smyslu role, kterou zastávají v jednom či druhém politickém táboře, ale z hlediska toho, co v tomto táboře představují jeho extrémní křídla.

Interpretace Sartoriho výzkumu

V následující části se budu zabývat zejména výsledky výzkumu Giovanni Sartoriho, který ve své knize *Strany a stranické systémy* pomocí tabulek a grafů vyjadřuje charakterizaci pravolevého spektra v závislosti na topografickém umístění.

Chceme-li zjistit, co dává právo k tomu, aby pravolevé dělení existovalo, musíme nejdříve zjistit, co umístění na pravici a levice vyjadřuje, jaké jsou zájmy stoupců jednotlivé strany spektra a jaké mají priority. Toto je volná interpretace výroku, který v podstatě ukazuje, jak na tento problém nahlíží Giovanni Sartori, který se k vysvětlení pravolevého vnímání rozhodl postupovat pomocí výzkumu, jenž má za úkol ukázat, jaké „smýšlení“ mají voliči patřící ke konkrétní polarizaci na pravolevé ose. Dále říká, že se přístupy straníků mohou lišit podle toho, v jaké demokracii se nacházejí. Proto je jeho výzkum zaměřen na několik různých států s demokratickým vládním systémem, na kterých ukazuje přístup k určitým otázkám jednotlivých respondentů hlásících se k jedné z částí politického spektra, jelikož můžeme říci, že náklonnost k „pravici“ nebo „levici“ v sobě nese určitý přístup k jednotlivým problematikám.

Sám Giovanni Sartori, narozen 13. 5. 1924 ve Florencii v Itálii. Posgraduální univerzitní titul získal roku 1946 ve Florencii. Od roku 1979 pak působil jako profesor na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Autor pochází z katolické země, ve které bylo spojení levice a antiklerikalismu, stejně tak spojení pravice a křesťanských hodnot, stále aktuální i během sedmdesátých let minulého století. Ve většině Evropy toto spojení bylo už pouze historické. Bylo běžné, že sociální demokracie spolupracovali s křesťanskými charitami apod. Stejně tak bylo běžné, že řada členů sociální demokracie byla věřící.

Nyní bych přistoupil k výsledkům Sartoriho studie, která ukazuje, jaký vztah mají respondenti, rozdělení dle pravolevého umístění, například ke změnám. Výzkum je zaměřen

na pět států, z nichž jako ukázkou vždy použiji pouze některé ze zkoumaných zemí pro vytvoření si představy o konkrétních problematikách. Nutno dodat, že studie vychází z průzkumu, který byl proveden v roce 1976, takže se bohužel nejedná o aktuální výsledky, nicméně pro potřeby ujasnění si rozdílů mezi pravicí a levicí nám bohatě postačí.

Od doby vytvoření výzkumu proběhly samozřejmě ve světě některé změny. Jedna taková z hlavních změn byl zánik bipolárního světa. Toto označení spadá do období, kdy se svět točil kolem dvou velmocí. Svět byl tak v podstatě rozdělen na dvě části, kde na jedné straně bylo USA, státy západní Evropy a např. ještě Japonsko. Na druhé straně tu bylo SSSR společně se státy východní Evropy a Čínou.

Výzkum pak samotný byl prováděn vlastně na konci období vzestupu sociálního státu. Tento rozvoj levice, jak jsem už výše zmiňoval, měl základ v poválečném období, kdy pravice byla v úpadku. Konec tohoto období pak byl na straně levice spojen s neochotou ke změně. Tato vlastnost se pak stala vlastní pravicí, která v osmdesátých letech minulého století byla právě pro změnu.

Majetková nerovnost

První průzkum se ptal respondentů: Zda si myslí, že je důležité omezit majetkovou nerovnost v rámci každé skupiny? Vybrané země mají k této otázce velmi podobné postoje. S výše uvedenou tezí souhlasí hlavně levicová část spektra (Německo 43%, Anglie 50%). Zajímavé je, že čím víc se pohybujeme na pravolevé ose doprava, tak procento souhlasících respondentů klesá. Ovšem konkrétně v případě Německa nebo například také Itálie, má krajní pravice procentní nárůst souhlasících respondentů a to hned o 13% oproti středové pravicí. Je tedy patrné, že zejména levice je pro ekonomickou rovnost, ovšem v případě některých států je částečný soulad s krajní pravicí.

Postoj ke změně

Další část výzkumu se zabývá otázkou postoje ke změně a ukazuje procento respondentů zastávající radikální změnu anebo udržení statu quo v rámci každé skupině.²⁶ Výsledky této studie, jsou dle mého mínění velmi důležité právě pro charakteristiku „pravice a levice“. Podporují tezi, že: „Levice je v našich představách mladá a pokroková, otevírá nové

---

²⁶ SARTORI, G. *Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu*, s. 365

obzory a věří, že změna může vést k lepšímu. Právice je stará, poučená a obezřetná. Nedůvěřuje změně; ta je pro ni změnou k horšímu.“²⁷

Tedy tedy opět trochu čísel. Jak jsem již předeslal, je patrné, že náklonnost ke změně je vlastností levice a setrvání u stávajícího stavu věcí vlastností pravice. Počet respondentů souhlasících se změnou je nejvyšší v krajní levici a směrem k pravici klesá. Nejvíce respondentů přijímajících změnu je ve Francii, kde v rámci levice souhlasí se změnou 67 % dotázaných. Ovšem je zde i silné zastoupení pravicových jedinců, kteří si přejí zachovat status quo, konkrétně 51 %. Pro příklad uvedu ještě výsledky z Anglie, která jako výjimka ze všech zkoumaných zemí má větší procento „konzervativních levičáků“ (25,6%) nežli těch prahnoucích po změně (20,9%). Naopak pravice je silně konzervativní, kde 46,4% nesouhlasí se změnou. Ostatní země z výzkumu pak mají klasický model, kde nejvíce souhlasící se změnou je levice. Procenta souhlasících pak klesají směrem k pravici. Ta je nejvíce souhlasící se zachováním stavu a počet souhlasících se zachováním klesá směrem k levici.

Vztah k USA a SSSR

Následující část Sartoriho studie hodnotím, jako velmi zajímavou jelikož mapuje: „Úroveň důvěry západoevropských voličů k USA a SSSR.“²⁸ Opět připomínám, že se jedná o studii z roku 1976, proto jsou použita stará označení států a osobně si myslím, že konkrétně v rámci tohoto výzkumu lze říci, že se jedná o neaktuální statistiku, která je dnes zejména díky rozpadu Sovětského svazu a rozšíření severoatlantické aliance změněna. To jí ale jistě neubírá na zajímavosti, možná právě naopak.

Považuji za důležité v krátkosti připomenout období 70. let, tedy dobu kdy Sartori vytvářel tuto studii, a momenty, které tehdy pro USA, SSSR a celý svět byly důležité. Lze říci, že studená válka bylo jedním z hlavních témat tehdejší doby. Tato „válka“ se však táhla už od skončení druhé světové války, od níž se napětí mezi inkriminovanými zeměmi stupňovalo. Mezi nejdůležitější události tehdy patřila jistě blokáda západního Berlína Sověty v roce 1948. Tím co hýbalo mezinárodní politikou, byly alianční smlouvy. Mezi prvními byl uzavřen Severoatlantský pakt (1949) na což SSSR odpovědělo roku 1955 založením Varšavské smlouvy. O rok později pak Sovětský svaz zasahoval proti revoluci v Maďarsku.

---

²⁷ BUREŠ, J. CHARVÁT, J. JUST, P. a kolektiv. *Levice v České republice a na Slovensku 1989 – 2009*. s. 11

²⁸ SARTORI, G. *Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu*, s. 366

Dalším známým incidentem byla Karibská krize roku 1962, kdy Sověti umístili své rakety na Kubě. Pro nás byl důležitým okamžikem rok 1968, kdy 5 vojsk varšavské smlouvy zahájilo invazi do Československa. Notoricky známá je pak válka ve Vietnamu, která byla ukončena až roku 1975. Oproti tomu o něco méně známá je Sovětská invaze do Afganistánu roku 1979.²⁹

Všechny tyto momenty ovlivňovaly veřejné mínění, zejména pak v Evropě, kde právě Sovětský svaz, jak jsem výše uvedl, hojně využíval vojenskou sílu. A tudíž některé výsledky v nyní rozebíraném výzkumu nejsou až tak překvapivé.

Nyní již zpět k Sartoriho studii. Po prostudování tohoto výzkumu zjistíme, že Sovětský svaz má největší důvěru v levicové části spektra a směrem k pravici jeho důvěra klesá. Naopak právě v pravicové části spektra nachází největší důvěru v USA. Ovšem u Belgie, Západního Německa a Spojeného království se vyskytuje důvěra ke Spojeným státům téměř rovnocenná napříč celým spektrem. Naprosto u všech států důvěra k USA nabývá v průměru vyšších hodnot nežli důvěra v SSSR. V podstatě lze říci, že Spojené státy americké se mohou těšit větší popularitě, což je dle mého mínění i moderní trend. Tedy za předpokladu, že SSSR budeme považovat dnešní Rusko.

Náboženství

Další část výzkumu Giovanni Sartoriho je zaměřena na vnímání významu náboženství napříč pravolevým spektrem. Jedná se o prvek, který je poměrně často používán k charakterizování pravice a levice.

Výzkum zahrnuje praktikující věřící a ty, kteří se účastní bohoslužby aspoň jednou za týden. S výjimkou Anglie, kde je 44% levicově orientovaných voličů, kteří aktivně praktikují náboženství. Pravicově orientovaných je pak 51%, kteří jsou aktivně praktikující. Ostatní země z výzkumu, např. Belgie, Francie, Itálie atd., mají pak velmi patrné rozdíly v porovnání aktivně praktikujících věřících na straně levice a pravice, kde na straně pravice procento věřících převládá. To je obdobné například i u Bobbia, který v podstatě říká, že křesťanství je napravo a ateismus nalevo.³⁰ Tento výzkum tedy potvrzuje, že ve většině případů je pravice

---

²⁹ NÁLEVKA, V. *Studená válka*. s. 226 -231

³⁰ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 72

více konzervativní a více se klaní k tradici a původnímu vyznání. Naopak levice se odpoutává od náboženství.

Poslední dvě části Sartoriho výzkumu se ve své podstatě, stejně jako předchozí část, zabývají tím, jak jsou jednotliví respondenti přístupní k určitým změnám a novinkám ve společnosti v závislosti na jejich příslušnosti k té či oné straně spektra.

Postoje vůči duchovenstvu a ženskému hnutí

Výzkum „Postoje vůči duchovenstvu a ženskému hnutí“ jsou dalším důkazem toho, že levicově orientovaní dotázaní mají větší sklony přijmout nová hnutí nežli pravíci. Vezmeme v potaz otázku přístupu k ženskému hnutí. Představme si graf, kde osa grafu prochází napříč pravolevým spektrem. Co se týče kladného přístupu k danému fenoménu, je vidět na případech ze všech testovaných zemí, že osa nabývá klesajícího průběhu směrem k pravé části spektra. Naopak graf znázorňující kladný přístup k duchovenstvu má opačný průběh. Konkrétně nejvíce kladného přístupu nabývá na straně pravice a směrem k levici klesá.

Postoje vůči policii a studentským protestům

Poslední ukázka ze Sartoriho výzkumu se zabývá otázkami postoje vůči policii a studentským protestům. Z těchto výsledků lze usoudit, že jak pravice, tak levice tíhnou k veřejnému pořádku, jelikož naprosto ve všech zkoumaných zemích jsou postoje vůči policii velmi kladné na obou stranách spektra, přestože na straně pravice je postoj mírně kladnější. Avšak co se týče studentských protestů, sympatie jsou podstatně nižší. Přesto mají znatelně větší podporu v levicové části spektra, od kterého je průběh sympatií směrem k pravici pouze klesající u naprosto všech zkoumaných států, tedy Spojeného království, Západního Německa, Nizozemí, Rakouska, Itálie, Švýcarska a Finska.

Shrnutí pravolevého obsahu

Po tomto přehledu ze Sartoriho výzkumu nám vyplývá, jak je možné pravici a levici charakterizovat. Například Bobbio charakterizuje takto: „Myšlenka osvobození člověka od nespravedlivé a utlačovatelské moci v podstatě zůstává stálou levicovou ideologií, lze podle ní politiku zařadit do „kategorie“ a nadále odolává každému odmytologizování. Na druhou stranu také pravice je „jedním ze způsobů lidského bytí“ v tom smyslu, že vyjadřuje

„zakořeněnost v prostředí přírody a historie“, „obranu minulosti, tradice a dědictví.“³¹ Dle mého názoru je levice více novátorská a více přístupná novým hnutím a názorům, kdežto pravice se více drží tradičních hodnot, přiklání se k náboženství a je jí vlastní i jistá národní hrdost. Neboť jak jsme si ukázali na ukázce ze Sartoriho výzkumu, levice má větší sklony ke změnám než pravice, která je spíše pro zachování stavu. Dále pak má pravice podstatně blíže k náboženské víře, kdežto levice nikoli. Ta je spíš odpůrcem náboženství.

Nyní raději uvedu, jak definuje pojmy „pravice a levice“ *Encyklopedie politiky*, což je v podstatě slovník vysvětlující pojmy týkající se politiky, který nám tuto charakteristiku částečně doplňuje a hlavně shrnuje:

Levice: „Základními rysy levicových politických stran a hnutí jsou obhajoba zájmů nižších a středních vrstev společnosti (především ekonomických zájmů zaměstnanců proti vlastníkům), prosazování účasti těchto vrstev na realizaci politiky (např. prostřednictvím odborových organizací) a decentralizace moci. K základním bodům programu levicových hnutí, kterými se liší od ostatních směrů, patří: důraz na prosazování sociální rovnosti (ve smyslu ochrany sociálně slabých vrstev) včetně rovnosti příležitosti, rovnosti forem vlastnictví (resp. Preferování vlastnictví státního a družstevního), rovnosti politické a náboženské (někdy tendence protináboženské). Levice se staví spíše za kolektivismus než za prosazování individuální iniciativy, spíše za kolektivní formy podnikání než za soukromé vlastnictví výrobních prostředků. Pro vládní programy levicových stran je typické rozsáhlé sociální zabezpečení (vedoucí k vysokému zdanění příjmů) a vyšší míra státních zásahů do hospodářské oblasti. Během historického vývoje se rozdíly mezi levicovými a pravicovými směry stírají, mnohé povodně levicové požadavky převzaly do svých programů i pravicové strany (sociální programy apod.)...

Pravice: Konzervativní část politických směrů a stran. Za pravicové se považuje mnoho odlišných politických stran, především strany konzervativní, křesťansko-demokratické, monarchistické a některé liberální. Jako krajně pravicové bývají označovány také strany fašistické. Pravicová strana se často hodnotí podle jejího poměru k levicové politické orientaci. Pro pravici je v tomto směru charakteristické: a) zdůraznění základních svobod jednotlivce a odmítání kolektivismu (důraz na individualismus), b) zdůraznění

---

³¹ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 74

soukromého vlastnictví a svobodného podnikání jako nezbytných podmínek života společnosti, c) zdůraznění principu dědických a vydržených práv, d) v kultuře spíše konzervatismus, e) spíše konzervativní představy o povaze občanské společnosti (důraz na tradice a zvyklosti).³²

---

³² ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. s. 214 a 337

Kritika dyadického dělení politické scény

Následující kapitola je zaměřena na kritické vyjádření k možnosti duálního dělení politické scény pomocí oněch dualistických pojmů, levice a pravice, které jsou silně mediálně udržovány ve veřejném povědomí za účelem rozlišení a vymezení politické scény. Ve své podstatě fungují jako orientační ukazatelé sloužící k lepší orientaci právě v politickém prostředí. Dalo by se říci, že vlastně ve své nejkrajnější podobě představují ideologické směry, které si jsou navzájem protikladné.

Klíčová je pro tuto kapitolu kniha *Pravice a Levice*, od italského filosofa, historika a politologa Norberta Bobbia, který se narodil roku 1909. Dalo by se tedy říci, že žil a vyrůstal v podobných podmínkách jako Sartori. Sám sebe pak označoval jako liberálního socialistu. V době kdy psal výše zmíněnou publikaci (1994), bylo poprvé od války ve veřejném mínění západních společností asymetrické čtení dyády ve prospěch pravice. Asymetrické čtení ve prospěch levice převládalo jednoznačně do sedmdesátých let, od kterých postupně sláblo, až se roku 1989 úplně zlomilo ve prospěch pravice. Nutno podotknout, že z mého pohledu alespoň v rámci české republiky se karta v dnešní době znovu obrací ve prospěch levice.

Po předchozí části, kde jsem popisoval vlastnosti a charakteristiky dyády, se nyní musím přiklonit k otázce ohledně jejího smyslu existence. Nadále zde zůstávají argumenty stojící proti dyádě. Jedním z důvodů proč zůstávají pochyby, může být že: „politická mluva je sama o sobě dost málo přesná, protože u velké části používá výrazy běžného slovníku a kromě toho, že je nepřesná z hlediska popisného, sestává se z nejednoznačných, ne-li vzhledem k jejich hodnotové konotaci přímo dvojznačných slov. Stačí pomyslet na emotivní náboj, který v řečníkovi a v posluchači vyvolá slovo „komunismus“ podle toho, objeví-li se ve výpovědi komunisty nebo antikomunisty.“³³ Právě i takováto zkreslení dle subjektivních pocitů a názorů jsou v podstatě živnou půdou pro kritiky dyády.

Dalším kritickým názorem je že: „Pojmy „pravice“ a „levice“ nemají absolutní platnost. Jedná se o pojmy relativní, které nejsou ani zásadní ani ontologické. Nevyjadřují vnitřní charakter politického světa. Vymezuji jen místo v „politickém prostoru“. Představují

---

³³ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 79

určitou topologii, která ale nemá nic společného s politickou ontologií: je rozdíl mezi tím, zda jsem komunist, liberál nebo katolík. Pravice a levice tedy nejsou slova, která by označovala jednu provždy daný významový obsah. Jejich obsah se může měnit v závislosti na období a situaci.³⁴ Toto pouze koresponduje s tím, co jsem výše zmínil, s to, že pravice a levice jsou pojmy polemické a nemají tedy jasně definovaný obsahový význam.

S těmito názory mi nezbývá než jen souhlasit. I díky výzkumu Giovanni Sartoriho, který nám ukázal vlastnosti jednotlivých pólů, jsme mohli vidět, že tyto vlastnosti nejsou striktně dané. Obě strany mají připisované jisté vlastnosti, které se mohou postupem času měnit. Na základě těchto připisovaných vlastností se mohou jedinci přiřazovat k té či oné straně, dle svých vlastních názorů. Jak ale Sartoriho výzkum ukazuje, tito jedinci se vždy úplně nemusejí ztotožňovat se všemi těmito vlastnostmi, týkajícími se té či oné strany a na každé straně spektra se vždy mohou nacházet jedinci s trochu odlišnými názory. Z toho plyne, že i na straně pravice se mohou nacházet jedinci, kteří mají některé ideje spíše levicové a naopak. Ano, zaměření pravice a levice je tedy ve většině případů rozdílné. Tato odlišnost se pak liší dle zkoumané země, kde hraje roli její historický vývoj a mentalita národa. Ukazuje se tedy, že pravice a levice jsou spíše relativními pojmy, které někdy mají společné „zájmy“ a nejsou tedy vždy úplně protikladné. Přesto je možné pomocí výzkumných metod najít jejich okruh názorů, priorit a zájmů, ve kterých se v rámci každého pólu ve většině jejich zástupců shodují, nikoli však zdaleka ve všech případech.

Tato kapitola převážně vychází z díla Norberta Bobbia, který se právě obdobným problémem zabývá ve své knize „Pravice a levice“. Zprvu se zaměříme na vysvětlení dyády a poukázání na její nedostatky, poté si představíme formy interpretace dyády, známé jako politický střed, které se jakoby snaží tuto dyádu doplnit a modifikovat tak, aby zůstala zachována. Poukážeme na její neschopnost zahrnout moderní myšlenkové směry a nakonec dojdeme k nejdůležitějšímu důvodu, díky kterému je kritika možná a který pramení z historického vývoje vládních systémů.

Bobbio charakterizuje tento fenomén jako: „...běžně používaný k rozlišení dvou proti sobě stojících ideologií a hnutí převážně konfliktního světa politické teorie a praxe. Jejich protikladná hodnota a skutečnost, k níž se vztahují, mají za následek, že se významově

---

³⁴ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 81- 82

vylučují a zároveň vyčerpávají. Vylučují se v tom smyslu, že žádná doktrína či hnutí nemohou být zároveň pravicové a levicové; vyčerpávají proto, že každé hnutí nebo doktrína jsou buď pravicové, nebo levicové, obojí s přihlédnutím k charakteristikám dichotomie³⁵.³⁶

Dualistická dělení jsou právě poměrně často používaná. Lze říci, že ve všech sférách lidské činnosti se s nimi setkáváme. Slouží nám k polarizaci a k popisu. Jejich typickou vlastností je, že se vzájemně vymezují (jsou protikladné), ale také se setkáme s takovými, která se navzájem doplňují.

Nyní ale již k samotné kritice. Stejně jako Bobbio si dovoluji použít příklad Sartra, který říká: „že pravice a levice jsou dvě prázdné nádoby a nemají žádný heuristický, klasifikační, natož pak hodnotící význam“. Tato „metafora“ v podstatě říká, že význam těchto pojmů je relativistický a lze je v podstatě můžeme naplnit různými výklady. Působí tedy jako „jazykové pasti, týkající se politických debat“.³⁷ Myslím tedy, že na základě tohoto příkladu mohu s klidným svědomím tvrdit, že se jedná pouze o polemické pojmy, jež nemají pevně stanovené vymezení, a které mohou nabývat různých hodnot.

Dalším kritickým argumentem, který se zde nabízí a který sám Bobbio vyzdvihuje, je ten, že dualistické dělení je v dnešní době nedostačující. Máme spousty ideologií, které se různými způsoby doplňují nebo si navzájem oponují, kdežto dyáda „pravice“ a „levice“ zahrnuje pouze dvě proti sobě stojící ideologie. Je tedy nemožné si představit, že by se veškeré politické názory, problémy, zájmy a ideje, které si jsou navíc mnohdy velmi podobné a nejsou si tedy vzájemně protikladné, daly shrnout a zúžit pouze do dvou proti sobě stojících celků. Ano, dalo by se říci, že i tak v těchto různých ideologiích nalezneme rozdíly, ale tyto rozdíly jsou jen „kosmetické“ a už vůbec mezi nimi není takový rozestup, jako býval, když toto dělení vznikalo.

A právě i historický vývoj společnosti toto dělení napadá, jelikož „je dost obecný jev, že reformátorská nebo revoluční strana se stane konzervativní, potom co se uskuteční reformy nebo revoluce, které hlásala; zleva přechází doprava a zanechává prázdno, které zaplní nově

---

³⁵ Dichotomie: dělení na dvě části, třídění do dvou skupin, dvojdílnost, systematické dělení pojmů vždy jen na dva zvláštní pojmy. KRAUS, J. *Nový akademický slovník cizích slov*.

³⁶ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 39

³⁷ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 40

vzniklá strana levice, která projde stejným vývojem. A tak za dvacet nebo třicet let se levice jedné epochy stane pravicí druhé epochy...“³⁸

Můžeme se setkat s názorem, že levice a pravice patří k nesmyslům politického žargonu, od kterých je nutno se oprostit a vytvořit nová seskupení nikoliv na základě pozic, ale na základě problémů. S tímto názorem se osobně ztotožňuji, neboť dyadické dělení politiky považuji za zastaralý přežitek.

Snaha o vyřešení problému nedostatečnosti tohoto duálního dělení je v dnešních demokratických vládách řešena přidáním středového bodu, tzv. politického středu. To je dle mého mínění dnes již notoricky známý pojem, který je vlastně jakousi modifikací původní dyády, sloužící k jejímu udržení. Norberto Bobbio k tomuto fenoménu přisuzuje dva možné typy jeho výskytu.

Typ „dyáda včetně třetího“:

Na rozdíl od původního modelu, který byl založen pouze na dvou protilehlých bodech, pro něž platí tvrzení „buď – anebo“ - tedy buď pravice anebo levice, pro „dyádu včetně třetího“ platí tvrzení „ani-ani“, tedy ani pravice ani levice, ale vlastně něco mezi tím. Z toho plyne, že se tu objevuje nějaká třetí možnost mezi původními dvěma póly. Ovšem tato třetí možnost je stále definována na základě původních krajních bodů a nijak nemění jejich vzájemný vztah. „Mezi bílou a černou může být přece šedá; mezi dnem a nocí je soumrak. Ale šedá nic neubírá na rozdílu mezi bílou a černou, ani soumrak neumenšuje odlišnost noci ode dne.“³⁹ Tato forma značně převažuje v dnešních demokratických systémech, které často využívají pozice onoho nastalého „politického středu“. Jeho vtěsnáním do dyády se od sebe oba krajní body pravice a levice vlastně oddalují. Jelikož tento střed není ani jedním z krajních bodů, tak ale nadále předpokládá původní antitezi.

Politický střed se v podstatě definuje jako nepravíkový a nelevíkový, vlastně takový bod mezi dvěma sobě protikladnými body, který nadále předpokládá existenci této antiteze a čerpá z ní důvod vlastního bytí. Existence tohoto středu nám ale otevírá další možnosti dělení politického spektra. Právě spektrum je v tomto případě to pravé slovo, jelikož vyjadřuje jakousi škálu popřípadě stupnici členění jistých jevů.

---

³⁸ NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. s. 124

³⁹ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 42

Zpátky ke středu. Tento střed v politickém spektru v podstatě funguje jako klín, který od sebe odděluje pravou a levou stranu spektra. Právě toto metaforické vrážení klínu mezi dva body má za následek to, že body od sebe nejen oddělují, ale i vzdalují. Navíc se ani vzájemně nedotýkají a tak mezi nimi nemůže docházet k „jiskření“. Ale zároveň tu však přibývá třetí možnost a ne pouze pravice anebo levice.

Máme zde tedy spektrum směřující od levice přes střed, který je v podstatě neutrálním bodem, k pravici (popřípadě opačně). Tímto můžeme například vyjádřit směr, který je více či méně nakloněn k jednomu z možných pólů - tedy „střed tíhnoucí k pravici“, eventuelně k levici. Avšak půjdeme-li na ose dále od středu, narazíme na směry, jež lze vyjádřit jako „umírněná levice“, či až po extrémistickou neboli radikální levici. Stejným způsobem lze určovat směry na pravicové straně spektra. Ale i tak nám střed zůstává pevný a nedělitelný. Objevují se zde pouze dělení vyskytující se blíže nebo dále od tohoto středu, proto už nelze mluvit o triádě, ale o pentiádě.

Ale co když politické strany operují stále jen v rámci dyády. Vždyť: „přetrvávající existenci dichotomického modelu nepotvrzuje nic lépe než fakt, že i na pluralitní politické scéně se levice domnívá, že střed je jen maskovaná pravice, a pravice zase považuje střed za krycí jméno pro levici, která otevřeně nechce přiznat své jméno.“⁴⁰ Toto vzájemné podezřívání z propojení s protější stranou spektra nám dokazuje, že politické strany pracují stále na základě duality.

Dyáda propojení s třetím:

Druhým typem politického středu, který Bobbio definuje, je „dyáda propojení s třetím“. Ten je typem, v němž opravdu dochází k propojení pravice a levice ve středovém bodu. Obě strany se zde sbíhají, aby vytvořili mezi sebou syntézu a zároveň tak novou třetí stranu. Jak jsem již dříve zmínil logický výrok u „dyády včetně třetího“, který byl „ani – ani“. V případě „dyády propojení se třetím“ by logický výrok zněl „a – a“. Tedy, že tento střed obsahuje též prvky pravice a levice zároveň.

---

⁴⁰ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 43

Abych to tedy nějak shrnul. Z tohoto výroku a pojmu *syntéza* tedy plyne, že ideologické směry tvořené na tomto principu se nedistancují od jedné ani od druhé strany, ale z každé si berou, nějaké prvky, součásti, které v případě sjednocení v jednom směru spolu mohou spolupracovat bez konfliktů. Chtělo by se říci, že se jedná o kompromis mezi pravicí a levicí. Na to ovšem Bobbio reaguje takto: „V praxi je třetí cesta charakteristická pro politický střed, ovšem teoreticky není kompromisem mezi dvěma extrémami, nýbrž je současně oba překonává, zároveň je akceptuje i eliminuje (na rozdíl od „dyády včetně třetího“, jejímž výsledkem je odmítnutí a oddělení se) – ne třetí mezi, ale třetí nad, kde první a druhý od sebe nejsou odděleni, a neživoří tedy ve vzájemné opozici. ... Každé zosobnění třetího předpokládá existenci prvního a druhého, jenomže v systému „včetně třetího“ nachází svůj základ v jejich vyloučení, zatímco systém „propojení s třetím“ je zbylými dvěma stranami živen. „Dyáda včetně třetí“ se jeví v podstatě jako praxe bez doktríny, „dyáda propojení s třetím“ jako doktrína hledající praktické využití a v okamžiku kdy ho najde, je do praxe uvedena ve formě středové pozice“.⁴¹ Jinými slovy se nám zde jasně ukazuje rozdíl mezi „dyádou včetně třetího“ a „dyádou propojení s třetím“. Ani jedna není „smírčím bodem“ mezi dvěma póly, ale obě z nich vycházejí. Zatímco „dyáda včetně třetího“ nám dává třetí cestu a tím zároveň vylučuje oba póly, „dyáda propojení s třetím“ je propojena s těmito póly, ale nevylučuje je, využívá jich ke své vlastní existenci.

Nedostatečnost dyády:

Po rozebrání těchto dvou typů modifikací dyády, které dle mého názoru vznikly kvůli nedostatečnosti samotné dyády, neboť ta sama již nestačí, se dostáváme k další části kritického zhodnocení. Obě tyto modifikace mají společný důvod vzniku. Tím důvodem je hledání třetí cesty. Ta nastává jen tehdy, pokud původní varianta již nevyhovuje – neboli když nastává krize, která ukazuje, že tyto protiklady již nestačí.

Ještě dodám, že každý pokus o propojení dyády je vlastně paradoxní, neboť se snaží sloučit dva směry, které už od počátku byly brány jako protikladné a neslučitelné.

Když si to v krátkosti shrneme, tak jsme získali důkaz o tom, že dělení na pouze dvě strany, v rámci politického spektra, je skutečně nedostatečné. Tato nedostatečnost však plyne z historického vývoje společnosti, což dalo v podstatě příčinu vzniku pojmu „politický střed“,

---

⁴¹ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 44

jehož dvě varianty jsme si právě vylíčili, a který slouží jako jistý typ záchrany pro tento zastaralý druh štěpení politické scény, aby mohlo pojmout nové ideologické směry, hnutí a názory, které dnes nejsou zdaleka tak polarizovány jako na samém vzniku této dyády.

Budeme-li se nadále držet Bobbiova postupu, dospějeme k třetímu případu, který zpochybňuje adekvátnost dyadického dělení politické scény. Jak jsem již dříve nastínil, v dnešní době vzniká či existuje spousta názorových směrů, které není možné zařadit na jednu či druhou stranu spektra. Jedná se o politické strany, které fungují napříč pravo-levým spektrem. Jejich názory, propaganda i programové zaměření se pohybují mezi oběma póly, takže nelze určit, zda jsou pravicové nebo levicové. Typickým příkladem podle Bobbia je Strana zelených.

„Zelení by mohli být označeni za hnutí „transversální“ v tom smyslu, že se pohybují napříč „nepřátelským územím“, lhostejno kterým směrem, a jsou faktickým důkazem toho, že kromě *pozice mezi dvěma* (střed) a *pozice nad* (syntéza) existuje ještě třetí způsob, jak zpochybnit dyádu: pohybem napříč.“⁴²

Zelení jsou strana, jíž se v podstatě podařilo své zaměření, tj. snahu dosáhnout zastavení znečišťování životního prostředí a jednat ekologicky, vtěsnat do všech nebo alespoň do většiny politických stran nacházejících se napříč celé pravo-levé osy. Možná se jim podařilo dosáhnout tohoto „vtěsnání“ z toho důvodu, že je dnes jistým znakem modernosti „myslet ekologicky“. Neboť kdo by takto nemyslel, byl by v tu chvíli sám proti sobě a v závěru hlavně proti přírodě a nadcházejícím generacím, přičemž by jeho počínání bylo považováno společností za nemorální. Proto i politické strany ve vlastním zájmu a ve snaze býti moderními přejímají tyto nové trendy.

Z mého pohledu se jedná pouze o volební program, jak vybírávému voliči nabídnout „jídelní lístek“, ze kterého si vybere podle své chuti. Tímto si v podstatě strany zajišťují svoji konkurenční schopnost, a to je důvodem i příkladem zároveň, jak a proč se některé ideologie mohou vmísit do programu mnoha různých stran, jež se mohou hlásit k pravé či levé části politického spektra tak, aby je doplnily či rozvinuly, ale v zásadě je nijak zvlášť razantně nepozměnily.

---

⁴² BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 45

Dále je nutné dodat, že se jedná o přístupy, se kterými původní dělení nepočítalo, a to z prostého důvodu. V době kdy pojmy „levice a pravice“ vznikaly, měli totiž lidé jiné priority, zájmy a také jiné starosti než dnes a logicky nemohli předvídat vývoj následujících událostí (jako například průmyslový rozvoj) tak, aby podle nich mohli sestavit definici platnou i v dnešních poměrech.

Co se tedy týče oněch nových přístupů, je zřejmé, že jsou záležitostí moderní společnosti, která má jiné priority a zájmy než společnost, v níž pojmy „pravice a levice“ vznikaly a v jejíž době nemohly ani předvídat příchod ekologického smýšlení. Proto tedy nezapadají do klasického pravo-levého štěpení.

Bobbio ve své knize ještě uvádí kromě strany zelených a jejích ekologických snah další možnou novou problematiku, a to otázku potratů. Ty jsou aktuálním tématem v debatách zejména v poslední době, o níž lze říci, že je vyvrcholením ženské emancipace.

Předešlé důvody ke kritice dyády však nemusejí být nutně použity, neboť jsou i jiné cesty jak dyadické dělení napadnout. K tomu, aby dělení mohlo být zpochybněno, není zapotřebí dokazovat jeho nepatřičnost, neúplnost anebo jeho nemoderní pojetí neboli zastaralost. „Stačí zdiskreditovat jeden ze dvou termínů tím, že se mu odejme veškeré právo existence. Je-li všechno levicové, neexistuje pravice. Obdobně je-li všechno pravicové, neexistuje levice.“⁴³ Jak jsem již dříve zmiňoval, pojmy levice a pravice jsou protikladné a tím zároveň vymezují existenci toho druhého pólu, protože bez protějšku by nemohl být protiklad. Faktem však zůstává, že vládá jednoho neznamena, že neexistuje druhý.

Vždy obě strany existují současně, pouze jejich mocenské postavení se mění. Když mocensky sílí jedna strana, druhá strana slábne. Bobbio uvádí k tomuto příklad z historické skutečnosti. Po pádu fašismu, jakožto směru zařazeného do pravice, byla celá pravá část spektra zdiskreditována a začala ztrácet na síle tak, že by se mohlo zdát, že pravicové strany a hnutí téměř vymizely. V tu chvíli se levice pevně chopila nadvlády. To, že pravice přežije, se zdálo být nepravděpodobné. V takovém případě je přirozené, že tyto malé zbytky původních stran stále zastávající pravicový směr, hledaly možnosti ke svému „přežití“. „Za takové situace je pochopitelné, proč menšinové skupiny nebo hnutí, které by podle tradiční a konsolidované politické mapy měly být pravicové, začaly tvrdit, že stará dyáda

---

⁴³ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 47

nemá už žádný význam a že politický boj vyžaduje jít „za hranice“ pravice a levice.“⁴⁴ Mně osobně to připomíná trochu hru malých dětí, které když si uvědomí svojí „slabost“, začnou okamžitě měnit pravidla hry tak, aby získaly výhodu a konkurenční schopnost.

Jenže v poslední době nastává opačný fenomén. Již nemůžeme mluvit o úpadku pravice, ale právě o úpadku levice. Pryč jsou ty časy, kdy pravice byla v poválečném období oslabena a to dalo možnost převzetí nadvlády levici. Dnes se opět pravice dostala k vládě. Nejspíše k tomu dopomohl rozpad Sovětského svazu a četné převraty za účelem svržení komunistických režimů. Česká republika je dokonalým příkladem toho, jak takovýto převrat probíhá. Od svržení komunistického režimu roku 1989 jsou zde u moci převážně pravicové strany, a jistě si vzpomeneme na nedávné volební období, kdy byly všude spousty transparentů a jiných poutačů, které voliče přesvědčovaly o správnosti zvolení pravicově orientované strany. Veškeré tyto okolnosti dávají jasný důkaz o úpadku levice. A právě zde se karta obrací. Tentokrát ze strany levice nebo alespoň ze strany hnutí, jež byla za levicová považována, nyní slyšíme kritiku, že „dyáda patří do starého železa“.

Tímto jsme se dostali na samý závěr této kapitoly, která pojednávala o kritice dichotomického dělení politické scény. Důvodů ke kritice jsme vznesli několik. Já však opět odkážu na slova Norberta Bobbia, který za nejpodstatnější důvod považuje ten, okolo kterého jsme se točili v několika posledních odstavcích. Tento důvod: „nevychází z toho, že dvě části celku, v našem případě politického systému, jsou předurčeny ke společnému zániku (neexistuje-li pravice, neexistuje levice), ale z poznání, že dichotomické označení je klamné a že „pravičáci“ i „levičáci“ konfrontováni se složitostí nových problémů reagují více méně stejně, protože chtějí vyhovět požadavkům svých voličů.“⁴⁵ Pravice a levice již údajně neexistují, ale ne z důvodu, že by jedna strana byla nahrazena druhou, při čemž by původní přestala existovat, ale právě proto, že se nevyskytují ony rozdíly, které je dělily a kvůli kterým byly zavedeny. Zůstávají pouze dva pojmy bez nějakého smyslu, kterým je uměle vnučena rozepře, přestože ve skutečnosti již žádné protiklady nejsou.

---

⁴⁴ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 48

⁴⁵ BOBBIO, N. *Pravice a levice*. s. 49

Pravice a levice u nás

Po celou dobu práce jsem se zabýval zejména obecnými rysy pojmů pravice a levice, k čemuž jsem použil odborné literatury od autorů, jejichž práce je z odborného hlediska reprezentativní pro tuto problematiku. V následující části bych rád přistoupil k zhodnocení toho, jak jsou tyto dva pojmy chápány v rámci české republiky v poslední, tudíž porevoluční době. K tomuto účelu jsem použil periodika a autory, jejichž články považuji za reprezentativní pro potřebu popisu veřejného mínění o pravici a levici v ČR. Krom odborných periodik jako Listy či Sociologický časopis a s nimi spojenými autory Pehe, Kreidl, Zbořil atd., jsem použil žurnalisty např. Polanecký, Votruba, Joch, atd. Informace od těchto autorů tedy slouží hlavně k možnému porovnání s fakty přijímanými odbornou veřejností, která jsem rozebíral v předchozí části práce.

Po svržení komunistického režimu roku 1989 u nás stále přetrvává silný antikomunistický směr, který jak se zdá, se snaží bývalému režimu a jemu podobným vládám zabránit dosáhnout vládní moci.

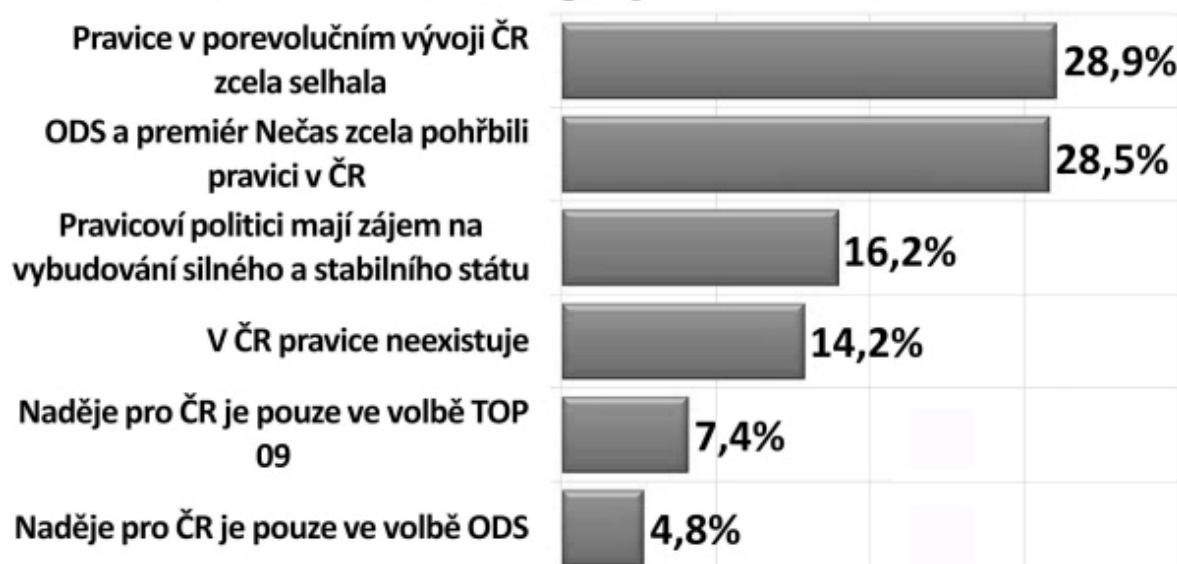
V praxi je k pravici a levici u nás přisuzované pouze několik politických stran, které podle řady názorů jsou reprezentujícími politickými stranami konkrétního pólu spektra. Spíše by se dalo říci, že tyto politické strany jsou považované za hlavní zástupce ať už pravé nebo levé strany spektra. Tento status má jistě mnohé společného s tím, že se jedná o parlamentní strany, které mají poměrně silnou voličskou základnu.

Abych tedy konečně přistoupil k těmto stranám: za zástupce pravé strany spektra je v našem prostředí považována strana TOP-09, která přestože se jedná o poměrně mladou stranu, si „vydobyła své místo na slunci“. Ovšem hlavním údajným zástupce je považována strana ODS (Občanská demokratická strana).

Tato strana sama sebe referuje jako pravicová a je i v povědomí veřejnosti silně přiřazovaná k pravé straně spektra a v podstatě jako hlavní reprezentant pravice u nás. Zejména pak v dnešní době, kdy je údajně pravice v úpadku, je ODS považovaná, jakožto hlavní zástupce pravé části spektra, za odpovědnou k této situaci. Tomu nasvědčuje i nedávno provedený výzkum agentury SANEP, kde už jen samotné otázky v dotazníku jednoznačně

poukazují na spojení ODS s pravicí, ale i odpovědi respondentů jasně určují ODS, jakožto pravicovou stranu, která může za současný stav české pravice.

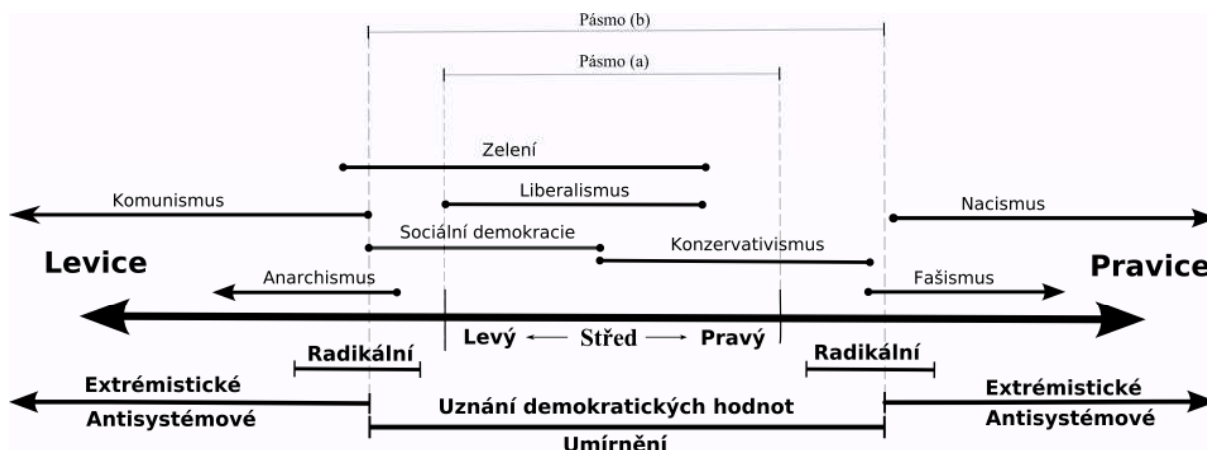
Podle Vašeho názoru je pravdivé tvrzení:

Ukázka výsledků z výše zmiňovaného výzkumu. Zdroj SANEP.cz⁴⁶

Strany, které pak jsou přijímány, jako největší zástupci levice u nás jsou ČSSD (Česká strana sociálně demokratická) a KSČM (Komunistická strana Čech a Moravy). Zejména poslední zmiňovaná strana je v povědomí silně spjata s levou částí spektra. Je to z toho důvodu, že veřejnost se často domnívá, že komunismus a levice jedno jest. Jistě za to může antikomunismus, který, jak jsem již řekl, je po převratu nezanedbatelným směrem, který u nás ovlivňuje pohled zejména pak na levici. Je to dozajista velká zásluha antikomunistů z pravé strany politického spektra, když říkají levice = komunismus, aby „pošpinili“ levicové strany, které s komunismem nemají nic společného. Komunisté si za tuto situaci můžou víceméně sami, jelikož v době své vlády se údajně označovali jako jediná a pravá levice. Na to však měli i v podstatě nárok, neboť podíváme-li se na graf znázorňující ideologické postoje napříč pravolevým spektrem, uvidíme, že právě komunismus zabírá radikální část levé strany spektra.

⁴⁶ Sanep.cz. Pravice v ČR. (<http://www.sanep.cz/pruzkumy/pravice-v-cr-publikovano-28-3-2013/>, 28.3.2013).

Grafické znázornění rozložení ideologií v rámci pravolevé osy.⁴⁷

O srovnávání komunismu a levice jako jednoho nalezneme důkaz například ve videoklipu „Přemluv bábu“, který byl vydán v roce 2010 před parlamentními volbami. K tomuto klipu se posléze vyjadřoval politolog Jiří Pehe. Klip samotný podněcuje mládež k podpoře pravice, jako jediné správné cesty a naopak levici odsuzuje, ale hlavně ji „háží do jednoho pytle“ s komunismem a dává ji tak celou do roviny s tímto totalitním režimem.⁴⁸

Jak jsem tedy již výše naznačil, celková česká levice poměrně trpěla zejména v devadesátých letech pod silným tlakem antikomunismu, který tedy bránil ne jenom komunistické straně, což by bylo logické, ale i například sociální demokracii.⁴⁹

Materiální rovnost

V dalších řádcích bych rád interpretoval pohled Romana Jocha na pravici a levici, konkrétně na jejich vztah k materiálním rozdílům, o kterých tento autor pojednával ve svém článku v polovině devadesátých let minulého století. V tomto směru je základním rozdílem mezi těmito dvěma póly ten, že se levice domnívá, že materiální rovnost ve společnosti je ideálem sama o sobě. Naopak pravice oponuje, jelikož materiální rovnost nepovažuje nutně za ideál. Podle Jocha je tento rozdíl dán odlišným pojetím spravedlnosti. Levice má poněkud jednodušší pohled na posuzování toho, co je a co není spravedlivé. V podstatě spravedlnost určuje podle toho, zda je či není materiální rovnost. Jinými slovy, je-li ve společnosti

⁴⁷ WebHumanita.cz, Levice a pravice. (<http://www.webhumanita.cz/?a=lex&rid=58>).

⁴⁸ PEHE, J. Issová, Mádl a Zelenka jsou možná pravičáci, demokraté ale ne. (<http://www.pehe.cz/zapisnik/issova-madl-a-zelenka-jsou-mozna-pravicaci-demokrate-ale-ne/?searchterm=p%C5%99emluv>, 25.4.2010).

⁴⁹ ZNOJ, M. Levice v rozpuku. *Listy*. (<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=032&clanek=020328>, 2003).

materiální nerovnost je levicí označena za nespravedlivou. Pravice tomuto oponuje. Podle ní nelze určovat spravedlnost podle stavu, zda je společnost materiálně rovná nebo nerovná. Spravedlnost se musí určovat podle konání a to tak, pokud k této rovnosti /nerovnosti vedlo spravedlivé nebo nespravedlivé konání. Z toho plyne, že materiální rovnost není pravicí zavrhaná ani žádaná – „její existence či neexistence je zcela irelevantní“. Pravice k tomu ještě dodává, že materiální stav, který plyne ze svobody jedinců, z jejich vlastností a schopností a jejich vzájemné interakce, musí být zákonitě nerovný. Navíc pokud by stát chtěl zachovat materiální rovnost, musel by zasahovat do svobody lidí, jelikož nerovnost je kvůli subjektivním vlastnostem každého z nás je nutná. Každý máme nadání na něco jiného a tak někteří po stránce materiální jsou schopnější nabít většího majetku než druzí. Proto je každý pokus o vytvoření rovnosti ze strany státu zásahem do svobod jedince. Protože pravice je pro, aby každý mohl ovlivnit svůj stav. Jinými slovy „každý sám svého štěstí strůjce“. Z toho plyne, že by bylo nespravedlivé vytvářet uměle materiální rovnost, v podstatě na úkor schopnějších jedinců a odpirání jim části jejich svobody.

Shrneme-li výše uvedená tvrzení, vyjde nám, že levice považuje za jediné kritérium spravedlnosti ve společnosti materiální rovnost. Kdežto pravice toto napadá ohledně toho, že za předpokladu zachování svobody jedince, je materiální rovnost nemožná až nespravedlivá.⁵⁰ Když si ale vzpomeneme na Bobbia a Sartoriho, zjistíme, že takové jednostranné dělení politické scény není možné, jelikož je vždy přítomno mnoho aspektů a rozlišení pouze pomocí pojetí spravedlnosti je samozřejmě nedostačujícím kritériem.

Zařazení nacismu

V poslední době se objevují názory a tvrzení, které kdekoho jistě šokují. Tyto názory se týkají umístění nacismu v politickém spektru. Jak i výše uvedený graf pravo-levého rozdělení politického spektra ukazuje, je tato ideologie řazena do extrémní pravice.

Ale právě v posledních letech se poukazuje na to, že tento směr by měl být spíše levicový. Což, jak já chápu, by ho řadilo do extrémní levice, na stejnou úroveň s komunismem. Jsou názory, že Adolf Hitler při své vládě používal levicovou doktrínu,

---

⁵⁰ JOCH, R. Levice a pravice. *Občanský institut*. (<http://www.obcinst.cz/levice-a-pravice/>, 1.4.1996).

kteřou pouze obohatil o rasistické prvky. Například už samotný název „nacismus“ je složen ze spojení „nacionální socialismus“. Hitlerova NSDAP údajně v rámci svého programu měla daňovou progresi, regulaci cen, podporovala rodiny s dětmi anebo posílení státního penzijního systému. Toto jsou dozajista praktiky patřící spíše na levé křídlo politického spektra. Dále je nacismu přičítáno zadlužení státu, které bývá zmiňováno jako další důkaz levicovosti,⁵¹ neboť levice bývá někdy označovaná jako rozchazovačn.

V tomto prpad si dovolím podotknout, že zadluřování státu dle mého nesouvisí s řádnou stranou spektra. Jsem spíše názoru, že je spíše často populisticky zneuříváno k pošpinění opozice. Zejména pak v prpad Německa během třicátých let minulého století nelze tento fakt brát jako relevantn. V době hospodářské krize, se Německo topilo v dluřích a nelze tak říci, že by přv Hitlerova politika zvyšovala státní dluh.

Výše zmnnými fakty se zabýval a poměrně ostře je napadal Adam Votruba z Deníku referendum. Ten v první řadě reaguje už na ono spojení slov „nacionální socialismus“. Je pravda, že socialismus je levicov, ale to neznamená, že nacionální socialismus je také levicov. Tyto dva směry nejsou totř. Votruba k tomuto vtipn dodává, že tento výrok je stejn jako - kořící zlato je také zlato, proto je drah. Veřker toto označování nacismu jako extrémn levice je tedy spř populistickým krokem oddaných pvčků, jejichř názor je, že zprava pchz jen to dobr, kdeřto zleva nikol. Onen program NSDAP byl potom tedy zaměřen na získání podpory mas lidí. Votruba toto shrnuje tím, že není řádn konkrtn definice pravice a levice, podle které by se dalo říci, že nacismus je levicov a stejn tak si nemůžeme vybírat některé libovoln vlastnosti a na jejich základě rozhodnout o polarizaci toho ři onoho ideologického směru.⁵² Trochu mi to připomn pomůcku, kterou nám vřtěpovali učitel na základn škole do hlavy a to tu, že nemůžeme sčítat jablka a hrušky dohromady.

Pohldnme se například k fařismu, který dle mého m s nacismem hodně společného a ve spektru zabírá stejn postaven jako nacismus. „Podle Lipseta byl fařismus *extremismem stredovosti* a populismu, byl typickým hnutím strednch tříd – samostatn

---

⁵¹ POLANECK, J. Proč se socialistům nehod přiznat, že nacismus je levicov. (<http://janpolanecky.blog.idnes.cz/c/234816/Proc-se-socialistum-nehodi-priznat-ze-nacismus-je-levicovy.html>, 6.12.2011).

⁵² VOTRUBA, A. Nacismus jako extrémn levice?. *Deník referendum*. (<http://www.denikreferendum.cz/clanek/13427-nacismus-jako-extremni-levice>, 21.6.2012).

podnikajících, živnostníků, řemeslníků. To jsou lidé, kteří si sice nepřejí vysoké daně, ale zároveň ani příznivci vývoje kapitalismu a cítí se ohroženi nadnárodními korporacemi, silnými odborovými hnutími a nadnárodními monopoly. Proto je také pochopitelné jejich volání po státních intervencích a ochraně.“⁵³ Toto tvrzení nám jen znovu ukazuje, že různé ideologie mají společné prvky, které mohou být matoucí, anebo záměrně využity k přesunutí některé ideologie z jedné části politického spektra do druhé. Na základě předchozího studia této problematiky, musím souhlasit s Votrubou. Nelze extrémně pravicové ideologie přehodnotit na levicové, pouze na základě několika faktů. Bohužel, jak jsem již dříve naznačoval, politologická věda je daleko komplikovanější, než abychom na základě několika skutečností se mohli dopustit něčeho takového jako je nazvání nacismu jako levicové hnutí.

Co se ještě těchto extrémních pólů týče, tedy spíše politických stran působících v extrémních křídlech jednotlivých pólů, považuji za zajímavé Sartoriho vyjádření o tom, „že politický systém nakonec antisystémové strany absorbuje. Podle historiků je nevyhnutelné, že revoluční strany v dlouhé časové perspektivě ztrácejí svůj revoluční impetus a přizpůsobují se režimu, který nebyly s to svrhnout. (...) dlouhá časová perspektiva je ale zpravidla příliš dlouhá pro žijící aktéry a politický systém.“⁵⁴

Otázka pravice

Další fenomén, který se dnes vyskytuje, je tvrzení o neexistenci pravé pravice u nás. Toto je jistě spojeno se současným úpadkem politických stran, které se k této části spektra hlásí. Za zástupcem pravice u nás vždy byla považována ODS, ale v dnešní době, zejména pak po zvyšování daní, za které tato strana může, se nedá zcela jistě tvrdit, že by pravicí zůstávala.“ Pravicový program vyžaduje odvalu a výdrž říkat, že svoboda jednotlivých neopakovatelných občanů a jejich demokratického státu znamená důstojnost a dobrý život, zatímco odkázanost na dotace, nesvobodu, hanbu a dříve či později bídu. Odvalu a výdrž říkat, že svobodné rozhodování o sobě a svém státě je hlavním smyslem naší existence, který

---

⁵³ KREIDL, M. VLACHOVÁ, K. Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. *Sociologický časopis*. (http://sreview.soc.cas.cz/uploads/795b32e5c20680c05740b46f763261130a8e11ac_203_335KREVL.pdf, 1999. s. 336-337).

⁵⁴ KREIDL, M. VLACHOVÁ, K. Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. *Sociologický časopis*. (http://sreview.soc.cas.cz/uploads/795b32e5c20680c05740b46f763261130a8e11ac_203_335KREVL.pdf, 1999. s.337).

nikdy není samozřejmý. Odvahu a výdrž říkat, že rozhodují-li o nás jiní, nejsme svobodnými lidmi a svobodným státem, ale nevolníky.⁵⁵

„Zdeněk Zbořil za velmi výrazný problém považuje skutečnost, že po událostech v listopadu 1989 na území České republiky nevznikla ani jedna klasická pravicová strana. Současné „konzervativní“ subjekty za pravicové nepovažuje. Především v naší zemi neexistuje skutečná pravice. Vždyť naši pravicoví politici jsou v naprosté většině lidé, kteří pouze používají pravicovou rétoriku. To ovšem v praxi neznamená, že strany, ve kterých se sešli, dělají skutečnou pravicovou politiku. To samé ale platí i o opačné straně politického spektra. Je další paradoxem, že v České republice nemáme ani autentickou moderní levici.“⁵⁶

Veškeré tyto neshody ohledně pravice a levice plynou zejména z konkurenčního boje mezi politickými stranami, ale vznikají například také díky jejich sympatizantům. Tito pak vytvářejí zmatek v tomto dělení, neboť se snaží „nepřátelské straně spektra“ přisoudit záporné vlastnosti a naopak. Avšak jak již bylo výše zmíněno, stává se také často, že například politická strana se hrdě hlásí k té či oné straně spektra, ale ve skutečnosti to svými činy nedokazuje.

Celkem sympatické mi přišlo tvrzení Jana Koliase. Ten říká, že pro dobrý chod státu je zapotřebí aby pravice a levice byly v rovnováze. Každá strana podporuje jiné zájmy a tak je logické, že při převaze jedné strany spektra bude probíhat řízení státu ve prospěch jedné skupiny. Je totiž naivní představit si, že by pravicové strany myslely na sociální zabezpečení nemajetných. Podobné tvrzení bychom mohli dozajista říci i o levici. Proto by obě strany měli být v rovnováze jako „jing a jang“, aby se vzájemně doplňovaly a nesnažily se jeden druhého zdiskreditovat. Nelze totiž nemít sociální jistoty a při tom pouze podporovat živnostníky.⁵⁷

---

⁵⁵ BEDNÁŘ, M. Kde je česká pravice?. *Aktuálně.cz*. (<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/miloslav-bednar.php?itemid=19595>, 1.4.2013).

⁵⁶ ZBOŘIL, Z. Klasická pravice v ČR neexistuje. *První zprávy*. (<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/zboril-klasicka-pravice-v-cr-neexistuje/>, 28.3.2013).

⁵⁷ KOLIAS, J. Pravice v ČR? Nesmysl!. *Idnes.cz*. (<http://jankolias.blog.idnes.cz/c/166947/Pravice-v-CR-Nesmysl.html>, 6.12.2010).

Závěr:

Cílem této bakalářské práce bylo zejména pojetí obsahu pravolevého dělení. Pomocí Sartoriho výzkumu jsem popsal jaké zájmy, názory a postoje mají zastánci jednotlivých pólů. Ukázalo se, že levice má blíže ke změně nežli pravice, že levice pro zrušení majetkových nerovností a pravice pro podporu podnikatelů a živnostníků atd. Ukázalo se ale, že zástupci obou pólů mohou mít vždy v některých případech jistou odchylku názorů od většiny a od celkového obsahu, který je těmto pólům prisuzován. To nám ukázalo, že i přívrženci pravice mohou mít jisté ideje spíše levicové a naopak.

Problém je hlavně v tom, že neexistuje jednoznačné kritérium, které by určovalo co je a co není levicové či pravicové. Ani jeden z pojmů nemá fixně daný obsah. A z toho důvodu může někdy v průběhu dějin docházet k překvapivým vyjádřením.

Poukázal jsem na to, že samotné dyadické dělení je vratké z důvodu výskytu nových ideologických směrů, které prochází napříč politickým spektrem. A že chceme-li dosáhnout kvalitativních výpovědí o pravici a levici, musíme jít do hloubky věcí. Abychom se nedopustili chyb, jako někteří autoři, na které odkazuji ve své práci, kteří například označili nacismus za levicové hnutí pouze na základě některých faktů. Takto vytvořená tvrzení pak nemohou mít kvalitativní výpovědní hodnotu. Je to, jako bychom vytrhli nějakou větu z kontextu celého článku a prohlásili ji za stěžejní, bez znalosti zbylého textu.

Co se veřejného mínění v ČR ohledně pravice a levice týče, poukázal jsem na skutečnost, že se u nás stále drží poměrně silný duch antikomunismu, který právě tímto veřejným míněním hýbe. A možná právě i v současné době se opět antikomunismus znovu probouzí ve spojení se současným úpadkem pravice a sílící levicí. Vzhledem k tomu, že je u nás levice a komunismus stále považován za jedno.

Mimo výše zmíněných závěrů, jsem se v práci okrajově věnoval také původu pravolevého dělení, které pochází z dob francouzské revoluce, na kterém je možné vidět, jak původní štěpení vypadalo.

Krom jiného jsem se poohlédl za symbolikou pravice a levice pramenící z kulturních tradic a zvyklostí. Navíc pro doplnění jsem se také zaměřil na teorii vzniku politických stran, jelikož právě politické strany jsou s pravicí a levicí silně spjaty.

Zásadní ale zůstávají fakta týkající se obsahu dyády, její nedostatečnosti jako štěpícího prostředku v moderní politice a zkrslé veřejné mínění ohledně pravolevého dělení.

Resumé

The theme of this thesis, 'The opposites of the Left and of the Right as a defining fault line in modern politics, and how it is interpreted over the last twenty years', I chose it because the issue intrigues me and I wanted to uncover more information on this subject.

I have focused first on the division of 'the Right' and 'the Left' because I believe that this division has become blurred, and thus obsolete, so that the terminology is now inadequate today.

First, I have focused on historical context of 'the Left' and 'the Right' terms establishment. It reaches as far as the French Revolution times, specifically the time of the Estates-General's session, where its seating plan determined 'the Left' and 'the Right' terms.

In the next part of my thesis, I have dealt with the Left and the Right symbolism that carries different connotation mostly in western cultures. Specifically, the Right is accepted with positive connotation, on the contrary, the Left with the negative one.

Further, I have focused on the Left and the right characteristics, where I have drawn especially on Giovanni Sartori's research to describe what the typical properties of both spectrum sides are.

Then I have focused on the criticism of these terms using Bobbio's publication. I explain that these terms are not able to describe contemporary modern political spectrum in full. That is the reason why this concept is modified by so called political centrism.

In the end, I have gone through periodicals that deal with the subject of the current Left and the right, particularly in the Czech Republic where evident anticommunism can be seen after the Velvet Revolution and where the Left identifies with communism. On the other hand, the right declines nowadays, it's connected with right-wing parties' criticism and with their effort for preserving status quo.

Použité zdroje:

- BOBBIO, N. Pravice a levice. Brno: *Centrum pro studium demokracie a kultury*. 2003. ISBN 80-7325-012-8
- BUREŠ, J. CHARVÁT, J. JUST, P. a kolektiv. *Levice v České republice a na Slovensku 1989 – 2009*. Plzeň 2010, ISBN 978-80-7380-294-3
- CABADA, L. KUBÁT, M. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia 2002. ISBN: 80-86-432-41-6.
- FIALA, P. STRMISKA, M. *Teorie politických stran*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal, 2009. ISBN: 978-80-87029-71-8.
- HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. *Politické strany*. 1.vyd. Praha 2010, ISBN 978-80-247-3192-6.
- HUNTONOVÁ, L., *Francouzská revoluce: Politika, kultura, třída*. Brno: CDK, 2007. ISBN: 978-80-7325-119-2.
- KRAUS, J. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia 2007, ISBN 978-80-200-135-4.
- KUEHNELT-LEDDIHN, E. *Levicové smýšlení: Od de Sada a Marxe k Hitlerovi a Pol Potovi*. Wolters Kluwer ČR: 2010.
- MICHELET, J., *Francouzská revoluce*. Praha: 1989. ISBN: 80-207-00935.
- MÜLLER, A. *Úvod do vědy o politice*. Praha: 1991.
- NÁLEVKA, V. *Studená válka*. 1. vyd. Praha: Triton 2003, ISBN: 80-7254-327-X.
- NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. Praha: Sociologické nakladatelství., 1997. ISBN 80-85850-22-2.
- SARTORI, G. *Strany a stranické systémy - Schéma pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-062-4.

- ŽALOUDEK, K. *Encyklopedie politiky*. 1.vyd. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-11-7

Internetové zdroje:

- BEDNÁŘ, M. Kde je česká pravice?. *Aktuálně.cz*. (<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/miloslav-bednar.php?itemid=19595>, 1.4.2013).
- JOCH, R. Levice a pravice. *Občanský institut*. (<http://www.obcinst.cz/levice-a-pravice/>, 1.4.1996).
- Klima.cz. Zásady správného jednání s arabskými partnery. (http://www.klima.cz/arab_obchod_jednani.htm, 23.1.2011).
- KOLIAS, J. Pravice v ČR? Nesmysl!. *Idnes.cz*. (<http://jankolias.blog.idnes.cz/c/166947/Pravice-v-CR-Nesmysl.html>, 6.12.2010).
- KREIDL, M. VLACHOVÁ, K. Sociální zázemí extrémní pravice v ČR. *Sociologický časopis*. (http://sreview.soc.cas.cz/uploads/795b32e5c20680c05740b46f763261130a8e11ac_203_335KREVL.pdf, 1999. s. 336-337).
- KUEHNELT-LEDDIHN, E. *Levicové smýšlení: Od de Sada a Marxe k Hitlerovi a Pol Potovi*. Wolters Kluwer ČR: 2010. s. 28.
- Levaruka.cz. Před 40 lety skončila šikana leváků. (<http://www.levaruka.cz/pred-40-lety-skoncila-sikana-levaku/>).
- PEHE, J. Isoová, Mádl a Zelenka jsou možná pravičáci, demokraté ale ne. (<http://www.pehe.cz/zapisnik/issova-madl-a-zelenka-jsou-mozna-pravicaci-demokrate-ale-ne/?searchterm=p%C5%99emluv>, 25.4.2010).
- POLANECKÝ, J. Proč se socialistům nehodí přiznat, že nacismus je levicový. (<http://janpolanecky.blog.idnes.cz/c/234816/Proc-se-socialistum-nehodi-priznat-ze-nacismus-je-levicovy.html>, 6.12.2011).
- Sanep.cz. Pravice v ČR. (<http://www.sanep.cz/pruzkumy/pravice-v-cr-publikovano-28-3-2013/>, 28.3.2013).
- SOUKUP, M. Antropologie těla: úpravy, disciplinace a semiotizace těla. *Paideia*. (http://userweb.pedf.cuni.cz/paideia/index.php?search=soukup&sid=2&search_btn=%20Vyhledat%20&lng=cs&lsn=10&jiid=25&jcid=195, 3.8.2011).
- VOTRUBA, A. Nacismus jako extrémní levice?. *Deník referendum*. (<http://www.denikreferendum.cz/clanek/13427-nacismus-jako-extremni-levice>, 21.6.2012).
- WebHumanita.cz, Levice a pravice. (<http://www.webhumanita.cz/?a=lex&rid=58>).

- ZBOŘIL, Z. Klasická pravice v ČR neexistuje. *První zprávy*. (<http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/zboril-klasicka-pravice-v-cr-neexistuje/>, 28.3.2013).
- ZNOJ, M. Levice v rozpuku. *Listy*. (<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=032&clanek=020328>, 2003).

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Ukázka výsledků výzkumu agentury Sanep.....	30
Obrázek 2: Grafické znázornění rozložení ideologií v rámci pravolevé osy.....	31